

Kodeks Etyki Zawodowej Notariusza. Komentarz praktyczny

Przejdź do produktu na ksiegarnia.beck.pl

Wprowadzenie

Spis treści

A. Komentarz

1. Postępowanie dyscyplinarne w zarysie.
Uwagi ogólne
2. Sankcje dyscyplinarne
3. Sądownictwo dyscyplinarne
4. Uczestnicy postępowania dyscyplinarnego
5. Nadzór nad postępowaniem dyscyplinarnym
6. Jawność postępowania dyscyplinarnego
7. Szybkość postępowania dyscyplinarnego
8. Efektywność postępowania dyscyplinarnego i nieuchronność kary
9. Obowiązek uzasadnienia orzeczenia i prawo do odwołania
10. Dopuszczalność kasacji i kasacja w postępowaniu dyscyplinarnym
11. Efektywne wykonywanie orzeczeń w postępowaniu dyscyplinarnym
12. Koszty w postępowaniu dyscyplinarnym
13. Prewencyjne narzędzia w postępowaniu dyscyplinarnym
14. Działania prewencyjne względem notariusza, przeciwko któremu wszczęto postępowanie karne lub dyscyplinarne
15. Działania prewencyjne względem notariusza, przeciwko któremu wszczęto postępowanie o ubezwłasnowolnienie
16. Skutki zawieszenia notariusza
17. Praktyczne aspekty działalności sądów dyscyplinarnych
18. Odpowiednie stosowanie przepisów KPK do postępowania dyscyplinarnego
19. Cele postępowania dyscyplinarnego
20. Zasady postępowania dyscyplinarnego
21. Przepisy KPK stosowane odpowiednio w postępowaniu dyscyplinarnym
22. Przepisy KPK stosowane odpowiednio – złożenie wniosku i wnioski o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego
23. Przepisy KPK stosowane odpowiednio – odmowa złożenia wniosku o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego
24. Przepisy KPK stosowane odpowiednio – wyznaczenie terminu rozprawy
25. Forma wyznaczenia rozprawy
26. Doręczenia zawiadomień
27. Stawiennictwo uczestników postępowania dyscyplinarnego
28. Przepisy KPK stosowane odpowiednio – wydanie orzeczenia i orzeczenie sądu dyscyplinarnego oraz sporządzenie uzasadnienia i uzasadnienie orzeczenia sądu dyscyplinarnego
29. Przepisy KPK stosowane odpowiednio – wniesienie odwołania i odwołanie od orzeczenia sądu dyscyplinarnego
30. Zakres odwołania
31. Treść i forma odwołania
32. Odmowa przyjęcia odwołania, pozostawienie odwołania bez rozpoznania i cofnięcie odwołania
33. Podstawy odwoławcze oraz zarzuty
34. Dopuszczalność zadania pytania prawnego przez WSD
35. Przepisy KPK stosowane odpowiednio – wniesienie kasacji i kasacja od orzeczenia WSD
36. Jednorazowość kasacji
37. Podstawy kasacji
38. Termin do wniesienia kasacji
39. Oplata od wniesienia kasacji i przekazanie odpisów akt
40. Wstrzymanie wykonania orzeczenia i skład sądu rozpoznającego kasację

B. Linia orzecznicza

A. Komentarz

1. Postępowanie dyscyplinarne w zarysie. Uwagi ogólne. Niezbędne dla zapewnienia przestrzegania norm KEZN jest istnienie sądownictwa dyscyplinarnego. Stworzenie nawet najdoskonalszego zbioru przepisów regulujących zachowania i postępowanie notariuszy mija się z celem, jeżeli nierespektowanie tych postanowień nie byłoby sankcjonowane.

Przepis § 4 ust. 1 KEZN stanowi, że naruszenie obowiązków wynikających z zasad objętych KEZN stanowi uchybienie powadze i godności zawodu, za które notariusz odpowiada dyscyplinarnie na podstawie art. 50 PrNot.

Odpowiedzialność dyscyplinarna notariusza uregulowana została w rozdziale 6 PrNot. Podstawy odpowiedzialności określono w art. 50 PrNot, w którym wskazuje się przewinienia zawodowe jako źródła tej odpowiedzialności. Przepis zawiera otwarty katalog czynów niedozwolonych w tym zakresie, przy czym w sposób szczególny ujęte są naruszenia postanowień ustawy z 24.3.1920 r. o nabywaniu nieruchomości przez cudzoziemców (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 2278) oraz nieposiadanie przez notariusza stosownego, obowiązkowego ubezpieczenia.

Wykładnię poszczególnych przepisów KEZN rozpocząć należy od przedstawienia najważniejszych elementów postępowania dyscyplinarnego uregulowanego w PrNot.

Na wstępie zaznaczyć trzeba również, że sama w sobie odpowiedzialność dyscyplinarna jest formą odpowiedzialności karnej w szerokim rozumieniu, dostosowanej do potrzeb konkretnej grupy zawodowej (*K. Dudka, Zasady i zakres odpowiedniego stosowania przepisów, s. 1*).

2. Sankcje dyscyplinarne. Sankcje za przewinienia zawodowe, w szczególności zatem za uchybienia godności i powadze zawodu, przewidziano w art. 51 PrNot. Przepis ten wymienia następujące kary dyscyplinarne:

- 1) upomnienie;
- 2) nagana;
- 3) kara pieniężna do wysokości pięciokrotnego przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw, nie niższa od połowy tego wynagrodzenia;
- 4) pozbawienie prawa prowadzenia kancelarii.

Kolejność wyliczenia przywołanych kar wskazuje na stopień ich dolegliwości dla sprawcy czynu zabronionego. Zgodnie z art. 51 § 1 PrNot wymierzenie kary nagany lub kary pieniężnej pociąga za sobą niemożność udziału ukaranego w organach samorządu notarialnego i w sądzie dyscyplinarnym przez okres

3 lat. Najcięższe przewinienia ukarane zostać mogą pozbawieniem prawa prowadzenia kancelarii, co w związku z dyspozycją art. 50 § 4 PrNot wyklucza ukaranego z możliwości ponownego ubiegania się przez niego o powołanie na notariusza po upływie 10 lat od dnia uprawomocnienia się orzeczenia kary.

Do spraw związanych z naruszeniem postanowień KEZN w pełni stosować należy także regulacje dotyczące przedawnienia przewinień zawodowych. Zgodnie bowiem z art. 52 § 1 PrNot po upływie 5 lat od chwili czynu nie można wszcząć postępowania dyscyplinarnego, a w razie wszczęcia – ulega ono umorzeniu. Wyjątek przewidziany został jedynie dla czynów, które zawierają znamiona przestępstwa. Wtedy przedawnienie dyscyplinarne nie może nastąpić wcześniej niż przedawnienie przewidziane w przepisach KK.

3. Sądownictwo dyscyplinarne. Właściwe do orzekania w sprawach dyscyplinarnych, w tym w sprawach dotyczących naruszeń KEZN, są sądy dyscyplinarne. Ustawodawca w art. 53 PrNot zapewnił dwuinstancyjność postępowania przez określenie, że w sprawach dyscyplinarnych sądami I instancji są sądy dyscyplinarne izb notarialnych, sądem II instancji jest zaś WSD. Ustawa wskazuje, że członków sądów dyscyplinarnych wybierają na trzyletnią kadencję poszczególne walne zgromadzenia notariuszy izb notarialnych, ogólną liczbę członków sądów dyscyplinarnych oraz liczbę członków tych sądów wybieranych przez poszczególne walne zgromadzenia notariuszy izb notarialnych ustawodawca zaś pozostawił do określenia przez KRN. Wybór przewodniczących sądów i ich zastępców następuje w ramach członków tych sądów (art. 53 § 4 PrNot). Składy sądowe zostały wprost ustalone w ustawie. Zgodnie z art. 54 § 1 PrNot sąd dyscyplinarny orzeka w składzie 3 członków, a WSD w składzie 5 członków. Przepis zawiera oczywiste wyłączenie osób, które brały udział w wydaniu zaskarżonego orzeczenia ze składu orzekającego w II instancji. Konkretny skład orzekający zostaje wyznaczony przez przewodniczącego sądu.

4. Uczestnicy postępowania dyscyplinarnego. W postępowaniach dyscyplinarnych biorą także udział rzecznicy dyscyplinarni i obrońcy. Rzeczników dyscyplinarnych sądów dyscyplinarnych izb oraz WSD wybiera spośród notariuszy odpowiednio walne zgromadzenia notariuszy i KRN. Udział obrońcy w postępowaniu nie jest obligatoryjny. Obwiniony nie ma obowiązku posiadania obrońcy, jednak ma do tego prawo. Stosownie do brzmienia art. 56 PrNot, obwiniony może ustanowić obrońcę spośród notariuszy, adwokatów lub radców prawnych.

5. Nadzór nad postępowaniem dyscyplinarnym. Przepis art. 42 PrNot ustanawia ogólne kompetencje Ministra Sprawiedliwości w zakresie nadzoru nad

notariatem. Zgodnie z jego brzmieniem nadzór nad działalnością notariuszy i organami samorządu notarialnego sprawuje Minister Sprawiedliwości. Nadzór może być realizowany przez Ministra osobiście, za pośrednictwem prezesów sądów apelacyjnych lub sądów okręgowych albo przez wyznaczone osoby. Jednym ze środków pozwalających Ministrowi wypełniać swoje obowiązki nadzorcze, jest przewidziane w art. 57a PrNot prawo Ministra Sprawiedliwości oraz osób przez niego upoważnionych do wglądu do akt i żądania informacji o wynikach postępowania dyscyplinarnego, jak również prawo żądania akt sprawy – w każdym stadium postępowania.

Uprawnienia Ministra w zakresie postępowania dyscyplinarnego obejmują także kompetencję do złożenia przez niego wniosku o jego wszczęcie. Na mocy art. 58 PrNot wnioski o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego mogą zgłosić Minister Sprawiedliwości lub rada właściwej izby notarialnej po wstępnym wyjaśnieniu okoliczności koniecznych do ustalenia znamion czynu zarzuconego obwinionemu oraz złożeniu wyjaśnień przez obwinionego, chyba że złożenie tych wyjaśnień nie jest możliwe. Postępowanie wszczęte może zatem zostać wyłącznie na wniosek jednego z tych dwóch podmiotów.

6. Jawność postępowania dyscyplinarnego. Zasadą postępowania dyscyplinarnego jest jawność. Wynika ona wprost z art. 57 § 1 PrNot i zostaje wyłączona przez sąd dyscyplinarny tylko w ustawową przewidzianych przypadkach, to jest:

- 1) ze względu na konieczność ochrony tajemnicy notarialnej lub innej prawnie chronionej tajemnicy, jeżeli ujawnienie tych tajemnic zagrażałoby dobru państwa albo ważnemu interesowi prywatnemu;
- 2) ze względu na dobre obyczaje, jeżeli jawność mogłaby je obrażać.

Nawet jednak przy wyłączeniu jawności postępowania, samo orzeczenie ogłaszane jest publicznie. W trakcie postępowania sporządzane są protokoły, a protokolantem może być notariusz lub aplikant notarialny wyznaczony przez przewodniczącego sądu dyscyplinarnego.

7. Szybkość postępowania dyscyplinarnego. Z chwilą otrzymania wniosku o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego, przewodniczący sądu wyznacza termin rozprawy i zawiadamia o nim rzecznika dyscyplinarnego, obwinionego oraz obrońcę, a w razie potrzeby wzywa świadków i biegłych (art. 59 § 1 PrNot). Ustawodawca postawił sobie za cel zapewnienie szybkości postępowania i ograniczył czas trwania postępowania dyscyplinarnego w I instancji do terminu 1 miesiąca od daty wpływu wniosku (termin instrukcyjny), a także postanowił, że nieusprawiedliwione niestawiennictwo rzecznika dyscyplinarnego, obwi-

nionego lub jego obrońcy nie wstrzymuje rozpoznania sprawy (art. 59 § 2 i 3 PrNot). W przypadku, gdy w toku rozprawy ujawni się inne przewinienie oprócz objętego wnioskiem o wszczęcie postępowania, sąd może wydać co do tego przewinienia orzeczenie tylko za zgodą rzecznika dyscyplinarnego i obwionego lub jego obrońcy (art. 60 PrNot). Przepis ten ma pozwolić uczestnikom postępowania na pełne zaznajomienie się ze stanem sprawy po poszerzeniu jej zakresu. Z tego względu orzeczenie odnoszące się również do przewinienia dyscyplinarnego ujawnionego dopiero w toku rozprawy zapaść może wyłącznie za zgodą wskazanych podmiotów.

8. Efektywność postępowania dyscyplinarnego i nieuchronność kary.

Pierwszorzędną funkcją postępowania dyscyplinarnego jest spowodowanie, aby sprawca przewinienia dyscyplinarnego zaniechał działania wbrew obowiązującym normom prawnym, moralnym i etycznym. Jest to ważne przede wszystkim ze względu na interes całego notariatu, którego dobre imię zależy od postępowania każdego z jego przedstawicieli. Powstaje zatem pytanie, jaki cel ma kontynuacja postępowania względem osoby, która w toku postępowania zostaje ze stanowiska notariusza odwołana. Przepis art. 61 PrNot jednoznacznie nakazuje dalsze prowadzenie postępowania dyscyplinarnego, wskazując, że w razie odwołania notariusza w toku postępowania dyscyplinarnego toczy się ono nadal. Taka regulacja pozwala wyeliminować przypadki, w których notariusz świadomy możliwości wymierzenia mu kary dyscyplinarnej (na przykład kary pieniężnej), doprowadza do swojego odwołania przez Ministra Sprawiedliwości. Zgodnie bowiem z art. 16 § 1 PrNot Minister Sprawiedliwości odwołuje notariusza między innymi w sytuacji, gdy zrezygnuje on z prowadzenia kancelarii. Łatwo zatem wyobrazić sobie sytuację, w której notariusz uniknąłby w ogóle odpowiedzialności dyscyplinarnej, przez złożenie stosownej rezygnacji, przed zakończeniem postępowania [K. Buk, w: A.J. Szereda (red.), Prawo o notariacie, s. 400–401]. Możliwość takiego działania notariuszy została przez ustawodawcę przewidziana, a jej ryzyko wyeliminowane przez jasne stwierdzenie, że postępowanie dyscyplinarne trwa nadal mimo odwołania notariusza.

9. Obowiązek uzasadnienia orzeczenia i prawo do odwołania.

Orzeczenia wydawane przez sąd dyscyplinarny *ex lege* podlegają uzasadnieniu. Zgodnie z art. 62 § 1 PrNot uzasadnienie orzeczenia sądu dyscyplinarnego sporządza się na piśmie w terminie 7 dni od ogłoszenia orzeczenia. Prawodawca nie przewidział żadnego wyjątku od zasady obowiązkowego uzasadnienia wydanego orzeczenia, i to w formie pisemnej. Termin nałożony na sąd jest terminem

instrukcyjnym, przy czym jego naruszenie przez sąd skutkuje wydłużeniem terminu do odwołania się od orzeczenia przez podmioty uprawnione na podstawie art. 63 PrNot. Rzecznik dyscyplinarny oraz obwiniony zawsze otrzymują orzeczenie wraz z uzasadnieniem. Nie jest wymagane złożenie wniosku w tym zakresie. Sąd dyscyplinarny musi przyjąć aktywną postawę w sporządzeniu uzasadnienia i jego doręczeniu. Uchybienie tym obowiązkom nie może prowadzić do negatywnych konsekwencji dla uprawnionych do otrzymania odpisu orzeczenia wraz z uzasadnieniem. Instrukcyjny termin zastrzeżony w art. 62 PrNot jest związany z terminami prekluzyjnymi zastrzeżonymi w art. 63 PrNot. Zwłoka sądu w doręczeniu odpisu orzeczenia wraz z uzasadnieniem powoduje faktyczne wydłużenie czasu między wydaniem orzeczenia a terminem ostatecznym do jego zaskarżenia. Przepis art. 63 § 1 PrNot stanowi bowiem, że od orzeczenia sądu dyscyplinarnego I instancji przysługuje obwinionemu, rzecznikowi dyscyplinarnemu oraz Ministrowi Sprawiedliwości odwołanie do WSD w terminie 14 dni od dnia otrzymania orzeczenia wraz z uzasadnieniem. Termin liczony jest nie od daty wydania orzeczenia, lecz od daty otrzymania przez wskazane podmioty jego odpisu i uzasadnienia. Przekroczenie tego terminu przez uprawnionego do zaskarżenia sprawia, że traci on takie prawo.

Procedurę wniesienia odwołania reguluje art. 63 § 2 PrNot, na podstawie którego odwołanie wnosi się do sądu dyscyplinarnego I instancji. Po raz kolejny przewidziany został termin instrukcyjny adresowany do sądu dyscyplinarnego, zgodnie z którym odwołanie powinno być przesłane w terminie 7 dni od dnia jego wpływu wraz z aktami do sądu dyscyplinarnego II instancji. Nie może być mowy o negatywnych skutkach zwłoki lub zaniedbania z tego tytułu dla obwinionego. Stworzenie mechanizmu polegającego na wniesieniu środka zaskarżenia do sądu, który wydał orzeczenie, ma oczywiście pozytywny wpływ na tempo oraz sprawność postępowania. Wszelkie materiały zgromadzone w sprawie znajdują się w sądzie I instancji, tak więc zrozumiałe jest, aby to ten sąd załączył akta sprawy do odwołania i razem przesłał je do sądu odwoławczego. Podmioty uprawnione do wniesienia środka odwoławczego mają zawity termin 14 dni na zaskarżenie orzeczenia, a termin liczony jest od dnia otrzymania orzeczenia wraz z uzasadnieniem.

Wątpliwości budzi brak konsekwencji ustawodawcy w ustaleniu katalogu podmiotów uprawnionych do otrzymania orzeczenia sądu I instancji wraz z uzasadnieniem, do zaskarżenia orzeczenia sądu I instancji i wreszcie do otrzymania orzeczenia sądu II instancji wraz z uzasadnieniem. Mianowicie orzeczenie sądu I instancji z uzasadnieniem doręcza się rzecznikowi dyscyplinarnemu i obwinionemu, podczas gdy prawo do zaskarżenia tego orzeczenia przysługuje nie tylko tym podmiotom, lecz także Ministrowi Sprawiedliwości.

Uznać należy, że ustawodawca omyłkowo nie wymienił w przepisie art. 62 § 1 PrNot Ministra Sprawiedliwości. Ze wszech miar racjonalne jest, aby Minister również otrzymał odpis orzeczenia z uzasadnieniem, skoro na mocy art. 63 § 1 PrNot przysługuje mu prawo do wniesienia środka odwoławczego. Nie ma jednak podstawy, aby w obecnym stanie prawnym sąd dyscyplinarny przekazywał Ministrowi Sprawiedliwości z urzędu orzeczenie wraz z uzasadnieniem. Odmienne uregulowano kwestię doręczania orzeczeń sądu II instancji. Są one z mocy art. 63 § 2 PrNot doręczane rzecznikowi dyscyplinarnemu, obwinionemu, Ministrowi Sprawiedliwości oraz KRN.

10. Dopuszczalność kasacji i kasacja w postępowaniu dyscyplinarnym.

Ustawodawca wprowadził możliwość wniesienia kasacji od orzeczenia wydanego przez WSD. Kasacja przysługuje wyłącznie podmiotom wymienionym w ustawie, to jest: obwinionemu, rzecznikowi dyscyplinarnemu, Ministrowi Sprawiedliwości, Rzecznikowi Praw Obywatelskich oraz KRN i składana jest do SN (art. 63a PrNot). Podstawy kasacji zostały enumeratywnie wymienione w art. 63b PrNot i należą do nich: rażące naruszenie prawa, jak również rażąca niewspółmierność kary dyscyplinarnej. Do momentu upływu terminu do wniesienia kasacji od orzeczenia jego wykonanie zostaje wstrzymane.

Przepis art. 63c PrNot stanowi, że kasację wnosi się do SN za pośrednictwem sądu dyscyplinarnego II instancji w terminie 30 dni od dnia doręczenia orzeczenia z uzasadnieniem. Jest to po raz kolejny termin zawity, którego adresatami są podmioty wskazane w art. 63a PrNot. Ustawodawca przy wniesieniu kasacji ustanowił tożsamy mechanizm do tego, który funkcjonuje przy wniesieniu środka odwoławczego na orzeczenie sądu II instancji. Polega on na tym, że uprawniony składa kasację za pośrednictwem sądu, który wydał zaskarżone orzeczenie.

Sądem właściwym do rozpoznania kasacji jest SN, który rozpoznaje ją w składzie trzech sędziów (art. 63d PrNot).

Okres niewykonalności orzeczenia, od którego wniesiono kasację trwa od momentu jego wydania aż do bezskutecznego upływu terminu do jej wniesienia albo do jej wniesienia (art. 63a § 2 PrNot), o czym wspomniano wyżej. W przypadku jednak, gdy kasacja zostaje wniesiona, czas ten zostaje z mocy prawa przedłużony do czasu jej rozpoznania, jak stanowi art. 63a § 2 PrNot. W ten sposób zagwarantowane zostaje prawo obwinionego do obrony oraz wyłączone jest ryzyko wyrządzenia szkody przez wykonanie błędnego, a podlegającego jeszcze kasacji, orzeczenia.

Prawo o notariacie nie normuje wyczerpująco postępowania kasacyjnego, co potwierdza zawarte w art. 63e PrNot odwołanie, zgodnie z którym do roz-

poznania kasacji w komentowanych sprawach stosuje się odpowiednio przepisy KPK o kasacji, z wyłączeniem art. 526 § 2 oraz art. 530 § 2 i 3 KPK.

11. Efektywne wykonywanie orzeczeń w postępowaniu dyscyplinarnym.

Niezależnie od treści orzeczenia, po jego uprawomocnieniu, przewodniczący sądu I instancji przesyła odpis orzeczenia Ministrowi Sprawiedliwości oraz radzie właściwej izby notarialnej (art. 64 PrNot). Postanowienie to ma kluczowe znaczenie dla zapewnienia efektywności nadzoru nad notariatem. Stworzenie ustawowego mechanizmu informowania organów odpowiedzialnych za prawidłowe działanie notariuszy i notariatu umożliwia egzekwowanie kar dyscyplinarnych. Jest to szczególnie istotne w przypadku najcięższej sankcji, to znaczy pozbawienia notariusza prawa prowadzenia kancelarii. Wymiana informacji pozwala urzeczywistnić zapadłe orzeczenie. Wszelkie kary dyscyplinarne ujawnia się w aktach osobowych danego notariusza. Rolą rad izb notarialnych jest prowadzenie tych akt i ich aktualizowanie, tak aby urzeczywistniały aktualny stan rzeczy [szerzej: A. Oleszko, *Prawo o notariacie*, cz. 1, 2011, s. 580; A. Wilkowska-Płóciennik, w: A.J. Szereda (red.), *Prawo o notariacie*, s. 416]. Zasadą jest, że wykonanie prawomocnego orzeczenia dyscyplinarnego należy do rady właściwej izby notarialnej (art. 65 PrNot). Wyjątek dotyczy najsurowszej kary, to jest pozbawienia notariusza prawa prowadzenia kancelarii. Takie rozwiązanie uznać należy za trafne ze względu na niebezpieczeństwo dla obrotu, jakie powstałoby, gdyby notariusz kontynuował swoją działalność mimo prawomocnie orzeczonego zakazu. Rada izby notarialnej nie jest wyposażona w narzędzia pozwalające jej na stanowczą interwencję, która pozwoliłaby na natychmiastowe zaprzestanie naruszeń wydanego zakazu. Zwrócić trzeba uwagę na regulację zawartą w art. 16 PrNot. Przepis art. 16 § 1 pkt 4 PrNot stanowi, że Minister Sprawiedliwości odwołuje notariusza, który został pozbawiony prawa prowadzenia kancelarii orzeczeniem sądu dyscyplinarnego. Odwołanie następuje w formie decyzji unormowanej w art. 104 i 107 KPA [A. Szymański, w: A.J. Szereda (red.), *Prawo o notariacie*, s. 145]. Minister nie ma luzu decyzyjnego, na co wskazuje jednoznaczne brzmienie komentowanego przepisu. Z chwilą wydania prawomocnego orzeczenia ustanawiającego zakaz prowadzenia kancelarii notarialnej notariusz musi zostać przez Ministra odwołany ze stanowiska [A. Szymański, w: A.J. Szereda (red.), *Prawo o notariacie*, s. 148].

12. Koszty w postępowaniu dyscyplinarnym. Kwestię ponoszenia kosztów postępowania dyscyplinarnego uregulowano w art. 67 PrNot, który stanowi, że koszty z tego tytułu wykładają organy samorządu terytorialnego, przy czym

w wypadku prawomocnego ukarania kosztami postępowania dyscyplinarnego obciąża się notariusza. Za właściwe organy samorządu należy rozumieć odpowiednio: rady izb notarialnych, przy których działają sądy dyscyplinarne oraz KRN w zakresie działania WSD. Istotne jest rozróżnienie „wykładania” kosztów i bycia nimi „obciążonym”. Stwierdzenie, że organy samorządu notarialnego wykładają koszty postępowania, wskazuje na tymczasowość tego stanu. Rozumieć to należy w ten sposób, że organy samorządu nie są tymi kosztami definitywnie obciążone, lecz jedynie ponoszą je do momentu zakończenia sprawy. Jeżeli sprawa zakończy się uniewinnieniem obwinionego, wtedy organy samorządu stają się definitywnie obciążone kosztami. Inaczej jest w przypadku, gdy dojdzie do prawomocnego orzeczenia o odpowiedzialności dyscyplinarnej obwinionego i jego ukarania, ponieważ z chwilą uprawomocnienia się takiego orzeczenia to notariusz musi uiścić wszelkie koszty postępowania, także te, które w toku sprawy wykładały organy samorządu.

13. Prewencyjne narzędzia w postępowaniu dyscyplinarnym. Ustawodawca przewidział mechanizm pozwalający czasowo wyłączyć od aktywności zawodowej notariusza, przeciwko któremu wszczęto postępowanie karne, dyscyplinarne lub o ubezwłasnowolnienie. Zgodnie z brzmieniem art. 68 § 1 PrNot w takich przypadkach sąd dyscyplinarny może zawiesić w czynnościach zawodowych notariusza. Należy zwrócić uwagę na fakultatywność decyzji sądu dyscyplinarnego. Zawieszenie nie następuje *ex lege*, a sama ustawa nie przewiduje obowiązku wydania zakazu dokonywania czynności przez notariusza, względem którego wszczęto wymienione postępowania. Istotne jest także, że sama podstawa do zawieszenia notariusza powstaje dopiero z chwilą wszczęcia postępowania. Nie wystarczy zatem samo zaistnienie okoliczności skutkujących możliwością jego wszczęcia, konieczne jest formalne wszczęcie któregoś z postępowań.

14. Działania prewencyjne względem notariusza, przeciwko któremu wszczęto postępowanie karne lub dyscyplinarne. Postępowanie karne zostaje wszczęte przeciwko osobie, jeżeli wydane zostanie postanowienie o przedstawieniu tej osobie zarzutów albo jeżeli osobie takiej postanowiono zarzut bez wydania wspomnianego postanowienia, w związku z przystąpieniem do przesłuchania w charakterze podejrzanego (art. 77 § 1 KPK). Zawieszenie notariusza w czynnościach zawodowych może zatem nastąpić na tej podstawie wyłącznie wtedy, gdy uzyska on status podejrzanego w postępowaniu karnym, przy czym status ten może on uzyskać w trybie przewidzianym przepisami art. 313 § 1, art. 308 § 2 oraz art. 325g KPK. Istotne jest przy tym,

że postanowienie o przedstawieniu zarzutów musi zostać wydane, co oznacza, iż musi ono zostać nie tylko sporządzone, lecz także ogłoszone. Ponadto musi nastąpić przesłuchanie podejrzanego (zob. post. SN z 24.4.2007 r., IV KK 31/07, KZS 2007, Nr 9, poz. 14). Wyjątek dotyczy sytuacji, w której podejrzany ukrywa się lub jest nieobecny w kraju, ponieważ wtedy wydanie postanowienia będzie równoznaczne z jego sporządzeniem (wyr. SA w Katowicach z 18.9.2015 r., II AKa 268/15, Legalis). Druga kategoria przypadków wszczęcia postępowania karnego przeciwko osobie określona została w art. 77 § 2 KPK. Przepis ten stanowi, że za oskarżonego uważa się osobę, przeciwko której wniesiono oskarżenie do sądu, a także osobę, co do której prokurator złożył wniosek wskazany w art. 335 § 1 KPK lub wniosek o warunkowe umorzenie postępowania.

Postępowanie dyscyplinarne zostaje wszczęte przeciwko notariuszowi z chwilą wyznaczenia przez przewodniczącego właściwego sądu dyscyplinarnego terminu rozprawy, co wynika wprost z dyspozycji art. 59 § 1 PrNot. Warto zauważyć, że w przypadku podjęcia przez sąd dyscyplinarny uchwały o zawieszeniu notariusza w czynnościach zawodowych, to ten sam sąd dyscyplinarny wyda wspomnianą uchwałę i będzie rozpoznawał zawisłą sprawę.

15. Działania prewencyjne względem notariusza, przeciwko któremu wszczęto postępowanie o ubezwłasnowolnienie. Wymienione wyżej okoliczności mogące skutkować wydaniem uchwały o zawieszeniu notariusza w czynnościach notarialnych: wszczęcie postępowania karnego lub dyscyplinarnego względem notariusza – dotyczą negatywnego działania albo zaniechania notariusza. Inny charakter ma ostatnia przesłanka wydania komentowanej uchwały, a mianowicie okoliczność, że względem notariusza wszczęto postępowanie o ubezwłasnowolnienie. Co prawda przyczyna zainicjowania takiego postępowania jest zupełnie inna (najczęściej stan zdrowia notariusza), jednak skutek działań podjętych przez sąd dyscyplinarny ma być taki sam, to jest niedopuszczenie do zaistnienia sytuacji, w których zaufanie do notariatu zostałyby naruszone, a dokonane czynności były wadliwe – na skutek ewentualnego uznania notariusza za niemogącego wykonywać swój zawód. Nie ma żadnych wątpliwości, że notariusz musi posiadać pełną zdolność do czynności prawnych, zatem przypadek, w którym powyższe zostaje podane w wątpliwość, na skutek wszczęcia postępowania o jego ubezwłasnowolnienia wyłącza możliwość działania przez notariusza.

16. Skutki zawieszenia notariusza. W przypadku podjęcia przez sąd dyscyplinarny uchwały o zawieszeniu notariusza w czynnościach zawodowych nota-

riuszowi przysługuje zażalenie, które rozpoznaje sąd dyscyplinarny II instancji, a więc WSD (art. 68 § 2 i 3 PrNot).

Zasadą wynikającą z art. 68 § 4 PrNot jest, że zawieszenie w czynnościach zawodowych ustaje najpóźniej z chwilą prawomocnego zakończenia postępowania dyscyplinarnego. Możliwe jest jednak uchylenie zawieszenia przez sąd dyscyplinarny z każdą wcześniejszą chwilą. Wyjątek dotyczy skazania notariusza na najcięższą karę dyscyplinarną, to jest karę pozbawienia prawa prowadzenia kancelarii. Ustawa zawiera racjonalne rozwiązanie, które polega na tym, że zawieszenie wprowadzone uchwałą sądu dyscyplinarnego ustaje dopiero z momentem uprawomocnienia się decyzji Ministra Sprawiedliwości w przedmiocie odwołania notariusza ze stanowiska. W ten sposób wykluczona została możliwość nawet tymczasowego (między zakończeniem postępowania a uprawomocnieniem się decyzji Ministra) działania przez notariusza, który nie powinien wykonywać zawodu.

17. Praktyczne aspekty działalności sądów dyscyplinarnych. Prawodawca rozstrzygnął w ustawie kwestie praktyczne związane z działaniem sądów dyscyplinarnych. W przepisie art. 70 PrNot przyjęto rozwiązanie odpowiadające kształtowi sądownictwa dyscyplinarnego, określonego w art. 53 PrNot. Oznacza to, że skoro sądownictwo dyscyplinarne wykonują sądy przy odpowiednio: radach izb notarialnych oraz KRN, to obsługę organizacyjno-kancelaryjną tych sądów sprawują odpowiednie organy samorządu notarialnego. Zapewnienie obsługi organizacyjno-kancelaryjnej sądów dyscyplinarnych leży w gestii rad izb notarialnych, obsługa zaś WSD należy do KRN. Nie ma przy tym wątpliwości, że sądy dyscyplinarne pozostają niezależne od organów samorządu notarialnego, a obsługa kancelaryjno-organizacyjna oznacza wyłącznie zapewnienie możliwości sprawnego działania przez organy sądownicze i nie może wykaczać poza umożliwienie sądom realizacji ich zadań, bez ingerencji w postępowania (szeroko post. NSA z 16.5.2019 r., I OSK 2332/17, Legalis).

18. Odpowiednie stosowanie przepisów KPK do postępowania dyscyplinarnego. Przedostatnim przepisem PrNot dotyczącym odpowiedzialności dyscyplinarnej notariuszy jest art. 69 PrNot, zgodnie z którym w sprawach nieuregulowanych w niniejszym rozdziale stosuje się odpowiednio przepisy KPK. Mając na uwadze przejrzystość prowadzonych w niniejszym opracowaniu rozważań, należy na samym wstępie wskazać na zakres zastosowania norm wynikających z ustawy, do której odsyła art. 69 PrNot.

Stwierdzenie, że przepisy KPK stosuje się odpowiednio, oznacza, że jedne z nich stosuje się wprost, inne z pewnymi modyfikacjami, a niektórych nie

stosuje się wcale. Takie rozumienie postanowienia ustawy potwierdza teza wyr. SN z 5.11.2003 r. (SNO 67/03, Legalis), zgodnie z którym w toku postępowania dyscyplinarnego (wyrok dotyczył postępowania dyscyplinarnego przeciwko sędziom) należy sięgać – na zasadzie *analogii iuris* – do rozwiązań przewidzianych w KK. Przepisy prawa karnego materialnego muszą podlegać w postępowaniu dyscyplinarnym stosowaniu odpowiedniemu (polegającemu na: a) stosowaniu wprost, b) stosowaniu z odpowiednimi modyfikacjami lub c) odmowie ich zastosowania ze względu na określone różnice), przy zachowaniu szczególnej ostrożności. Zagadnienie to jest złożone i wymaga każdorazowej oceny przez podmiot stosujący prawo, przy zachowaniu specyfiki postępowania dyscyplinarnego i odpowiedzialności dyscyplinarnej notariuszy (szeroko *K. Dudka*, *Zasady i zakres odpowiedniego stosowania przepisów*, s. 7 i n.).

Ustawa ustrojowa dla notariatu zawiera jedynie podstawowe regulacje, wielokrotnie nie wskazuje terminów, sposobu procedowania organów albo trybu wnoszenia środków zaskarżenia. To najczęściej w takich przypadkach stosowane muszą być odpowiednie przepisy KPK. Jednocześnie, zawsze gdy dana materia została wyczerpująco uregulowana w ustawie, nie jest dopuszczalne stosowanie przepisów ustawy odsyłanej.

Zauważyć wypada także, iż postępowanie dyscyplinarne – choć bliskie postępowaniu karnemu – nie jest nim, a co za tym idzie, nie musi spełniać tak wysokich standardów ochrony praw uczestników postępowania (*K. Dudka*, *Zasady i zakres odpowiedniego stosowania przepisów*, s. 3).

Przepisy KPK stosować należy przede wszystkim w następującym zakresie: zasad postępowania, treści pism, wydawania pism i ich odpisów, terminów do podejmowania czynności w postępowaniu.

Prawo o notariacie nie wskazuje wprost na cele i zasady, jakimi ma się charakteryzować postępowanie dyscyplinarne. Należy do niego odnosić wszystkie postanowienia wyrażone w KPK.

19. Cele postępowania dyscyplinarnego. Podstawowymi celami postępowania dyscyplinarnego są:

- 1) wykrycie i pociągnięcie do odpowiedzialności sprawcy deliktu dyscyplinarnego przy jednoczesnym uniknięciu odpowiedzialności przez osobę niewinną (odpowiednio z art. 2 § 1 pkt 1 KPK);
- 2) trafne zastosowanie środków przewidzianych w ustawie oraz zapobieganie popełnianiu podobnych czynów zabronionych w przyszłości, jak i umacnianiu poszanowania prawa i zasad etyki i godności zawodowej (odpowiednio z art. 2 § 1 pkt 2 KPK);

- 3) ochrona interesów pokrzywdzonych oraz wszelkich podmiotów, których interesy mogłyby być zagrożone (odpowiednio z art. 2 § 1 pkt 3 KPK);
- 4) zakończenie postępowania przez rozstrzygnięcie sprawy w rozsądnym terminie (odpowiednio z art. 2 § 1 pkt 4 KPK).

20. Zasady postępowania dyscyplinarnego. Wśród najważniejszych zasad postępowania dyscyplinarnego należy wymienić:

- 1) wydawanie wszelkich rozstrzygnięć na podstawie prawdziwych ustaleń faktycznych – zasada prawdy materialnej (odpowiednio z art. 1 § 2 KPK);
- 2) uwzględnianie całokształtu materiału dowodowego, to jest zarówno okoliczności świadczących na korzyść, jak i na niekorzyść obwinionego – zasada obiektywizmu (odpowiednio z art. 4 KPK);
- 3) uznawanie obwinionego za niewinnego do momentu udowodnienia i prawomocnego stwierdzenia jego winy – zasada domniemania niewinności oraz zasada rozstrzygania wątpliwości na korzyść obwinionego (odpowiednio z art. 5 KPK);
- 4) zapewnienia obwinionemu prawa do obrony – zasada prawa do obrony (odpowiednio z art. 6 KPK);
- 5) swobodna i racjonalna ocena wszystkich zgromadzonych dowodów – zasada swobodnej oceny dowodów (odpowiednio z art. 7 KPK);
- 6) niezależność w wydawaniu orzeczeń – zasada samodzielności orzekania (odpowiednio z art. 8 KPK), przy uwzględnieniu ograniczeń w zakresie braku związania orzeczeniami sądów powszechnych;
- 7) wszczęcia i prowadzenia postępowania na wniosek uprawnionego podmiotu (rady izby notarialnej lub Ministra Sprawiedliwości, zgodnie z art. 58 PrNot) – zasada działania na wniosek (odpowiednio z art. 14 KPK);
- 8) nieprowadzenia postępowania oraz umorzenia już wszczętego postępowania w przypadku wystąpienia negatywnych przesłanek procesowych z art. 17 KPK.

Ostatni z przywołanych przepisów – art. 17 KPK – przełożony do stosowania na gruncie PrNot, wskazuje między innymi, że nie wszczyna się postępowania dyscyplinarnego, a wszczęte umarza, gdy:

- 1) czynu nie popełniono albo brak jest danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie jego popełnienia;
- 2) czyn nie zawiera znamion deliktu dyscyplinarnego albo ustawa stanowi, że sprawca nie popełnia deliktu dyscyplinarnego;
- 3) społeczna i etyczna szkodliwość czynu jest znikoma;
- 4) ustawa stanowi, że sprawca nie podlega karze;
- 5) obwiniony zmarł;

- 6) nastąpiło przedawnienie karalności;
- 7) postępowanie dyscyplinarne co do tego samego czynu, tej samej osoby, zostało prawomocnie zakończone albo wcześniej wszczęte toczy się;
- 8) sprawca nie podlega orzecznictwu sądu dyscyplinarnego;
- 9) brak wniosku uprawnionego wnioskodawcy o wszczęcie postępowania.

21. Przepisy KPK stosowane odpowiednio w postępowaniu dyscyplinarnym.

W rozdziale 6 PrNot wymienia się następujące czynności i pisma związane z postępowaniem dyscyplinarnym: złożenie wniosku i wniosek o wszczęcie postępowania (art. 58 PrNot), wyznaczenie terminu rozprawy (art. 59 PrNot), wydanie orzeczenia i orzeczenie sądu dyscyplinarnego (art. 62 PrNot), sporządzenie uzasadnienia i uzasadnienie orzeczenie sądu dyscyplinarnego (art. 62 PrNot), wniesienie odwołania i odwołanie od orzeczenia sądu dyscyplinarnego (art. 63 PrNot), wniesienie kasacji i kasacja od orzeczenia WSD (art. 63a PrNot), wydanie odpisu i odpis orzeczenia sądu dyscyplinarnego (art. 64 PrNot), wniesienie zażalenia i zażalenie na uchwałę o zawieszeniu wykonywania zawodu (art. 68 PrNot).

22. Przepisy KPK stosowane odpowiednio – złożenie wniosku i wniosek o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego.

Złożenie wniosku i wniosek o wszczęcie postępowania należy uznać za odpowiedniki ukształtowanych, co do treści w KPK: wniesienia aktu oskarżenia i aktu oskarżenia. Oznacza to, że wniosek powinien – odpowiednio do dyspozycji art. 332 KPK, co do zasady, zawierać w swej treści:

- 1) imię i nazwisko obwinionego, inne dane o jego osobie, w tym numer telefonu, telefaksu i adres poczty elektronicznej lub informację o ich nieposiadaniu przez oskarżonego lub niemożności ich ustalenia;
- 2) dokładne określenie zarzucanego oskarżonemu czynu ze wskazaniem czasu, miejsca, sposobu i okoliczności jego popełnienia oraz skutków;
- 3) wskazanie przepisu prawa, pod które zarzucany czyn podpada;
- 4) wskazanie sądu właściwego do rozpoznania sprawy;
- 5) uzasadnienie, przytaczające fakty i dowody, na których oskarżenie się opiera.

Pozostałych regulacji w zakresie treści aktu oskarżenia, które wynikają z art. 332–334 KPK, nie stosuje się do postępowania dyscyplinarnego [tak trafnie *K. Buk*, w: *A.J. Szereda* (red.), *Prawo o notariacie*, s. 393].

Przy czynnościach zmierzających do złożenia wniosku o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego zastosowanie znajduje natomiast przepis art. 334 § 1 KPK, i to w ten sposób, że organ składający wniosek składa wraz z nim materiały zebrane podczas wstępnego ustalania okoliczności sprawy (obowią-

zek wstępnego wyjaśnienia okoliczności koniecznych do ustalenia znamion czynu zarzuconego obwinionemu wynika z art. 58 PrNot). Należy przy tym odróżnić czynności wstępne organu uprawnionego do złożenia wniosku, od postępowania przygotowawczego unormowanego w KPK. Cele postępowania przygotowawczego określa art. 297 KPK i wymienia wśród nich:

- 1) ustalenie, czy został popełniony czyn zabroniony i czy stanowi on przestępstwo;
- 2) wykrycie i w razie potrzeby ujęcie sprawcy;
- 3) zebranie danych stosownie do art. 213 i 214 KPK;
- 4) wyjaśnienie okoliczności sprawy, w tym ustalenie osób pokrzywdzonych i rozmiarów szkody;
- 5) zebranie, zabezpieczenie i w niezbędnym zakresie utrwalenie dowodów dla sądu.

Zadania stawiane wnioskodawcy postępowania dyscyplinarnego są zdecydowanie uboższe i dotyczą wyłącznie wyjaśnienia okoliczności koniecznych do ustalenia znamion czynu zarzuconego obwinionemu. Dalsze działania organu uprawnionego do złożenia wniosku polegać mogą jedynie na odebraniu wyjaśnień od obwinionego (o ile ich złożenie nie jest niemożliwe). Znaczne zawężenie zadań stawianych przed wnioskodawcami wynika przede wszystkim z faktu, że rada izby notarialnej nie ma narzędzi do przeprowadzenia pełnego postępowania przygotowawczego. Szersze kompetencje mają sądy dyscyplinarne i to na etapie ich procedowania następuje wszechstronna ocena sprawy i podejmowane są czynności zmierzające do wydania definitywnego orzeczenia [por. *K. Buk*, w: *A.J. Szereda* (red.), *Prawo o notariacie*, s. 392 i n.].

23. Przepisy KPK stosowane odpowiednio – odmowa złożenia wniosku o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego. Rozważania wymaga także przypadek, w którym podmiot uprawniony do złożenia wniosku z art. 58 PrNot nie znajduje ku temu podstaw. Przepis art. 69 PrNot wprost wskazuje, że do spraw nieuregulowanych w rozdziale 6 PrNot (postępowanie dyscyplinarne) stosuje się odpowiednio przepisy KPK. Ustawodawca wprowadził odesłanie do konkretnej ustawy obejmujące procedurę karną, tak więc wykluczyć należy możliwość odpowiedniego stosowania innych aktów prawnych regulujących tryb podejmowania czynności w postępowaniu [podobnie *K. Buk*, w: *A.J. Szereda* (red.), *Prawo o notariacie*, s. 393–394]. Ma to ten skutek, że do postępowania dyscyplinarnego w ogóle nie stosuje się przepisów prawa administracyjnego. Jak trafnie wskazał NSA w uzasadnieniu post. z 8.11.2013 r. (II GSK 2131/13, *Legalis*): „zasady postępowania dyscyplinarnego zostały uregulowane w Prawie o notariacie kompleksowo, to nie ma przesłanek do odpowiedniego stosowa-

[Przejdź do księgarni →](#)